وڵامی کاك ڕێناس جاف

دوکتۆر روئیا تلوعی

دانیشتوانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە ژێر سێبەری دەسەڵاتێکدا دەژین کە نەتەوەی فارسی پێ مەزنە و باقی نەتەوەکانی چەوساندۆتەوە. کوردستان خۆی لە خۆیدا چوارپارچە کراوە، پارچەی ڕۆژهەڵاتیش دیسان چەند پارچە کراوە و زۆر لە شارە کوردنشینەکان لە پارێزگاکانی (آذربایجان غربی، کرمانشاه، ایلام، کردستان و لرستان) دابەش کراون. بە هۆی زمانی فەرمی کە فارسییە، هەرچی کوردە لە خوێندنی زمانی زگماکی خۆیان بێبەش کراون و زمانی کوردی هەر لە پەیڤ و قسە داماوەتەوە. هروژمی وشەگەلی فارسی بۆ ناو زمانی کوردی بە چەشنێك بووە کە زمانی کوردی تووشی کێشە و گرفت کردوە. لە سنە وای لێهاتوە کە نیوەی وشەکان فارسیە. لە کرماشان زۆر لە کوردەکان هەر بە کوردی قسە ناکەن و لە بیجار و قروە و... هەر باسی مەکە چی بە سەر زمانی کوردی هاتووە.

بەم هەمووە بەڵا و کێشە و گرفتەوە هێشتا دڵسۆزانێك هەن کە ناهێڵن زمانەکەمان لەناو بچێت و یەکسەر زمان و کولتوورمان بتوێتەوە. ئەوانە بە هەوڵی خۆیان فێری نووسینی زمانی کوردی بوون و بە کوردی دەنووسن و بە داخیشەوە ژمارەیان زۆر کەمە. بە جورئەتەوە دەتوانم بڵێم 99٪ی پزیشك و دوکتۆر و ماستەر و ئەندازیار و پارێزەر و مامۆستاکانمان هەر نازانن کوردی بخوێننەوە و بینووسن. خەتای ئەوانیش نیە. ئێمە هەر لە پۆلی یەکەم بە زۆر فێری فارسی کراوین و 12 ساڵ هەرچی دەرسە بە فارسی خوێندوومانە. لە زانکۆش هەر بە فارسی خوێندوومانە. ئێستاش زۆر لە نووسەرانمان هەر بە فارسی دەنووسن.

بە پێی ئاماری نافەرمی نزیك 10 ملیۆن کوردمان لە روژهەڵاتی کوردستان هەیە. نزیك 5 ملیۆن لەمانە ژنن. لەم 5 ملیۆن ژنە 50 ژنمان نیە کە بە کوردی بنووسێ. ئەو 50 کەسەش بە هەوڵی خۆمان فێر بووین و هیچ خوێندنگەیەك فێری کوردی نەکردووین. کەواتە لە هەر 100000 ژنی کوردی رۆژهەڵات یەك ژن بە کوردی دەنووسێ. کاك ڕێناس جاف باشترە بزانی هەر ئەم یەك لە سەد هەزار ژنەش بە راستی خەباتێکی گەورە دەکەن کە زمانی خۆیان دەپارێزن. رووی دەسەڵاتی ئێران رەش بێ کە نەیهێشتووە بە شێوەی زانستی و ئاکادمیك فێری زمانی خۆمان بین.

زۆر ببورە کاك ڕێناس کە منیش وەك زۆربەی خانم دوکتۆرەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان هەوڵم نەداوە، هەر پارەکانم ببژێرم و تەنیا شتێك بۆم گرنگ نەبێ نووسین و زمانی زگماکیم و مافی ژنانی نەتەوەکەم بێ. نەمزانی بەڕێزت ئەوەندە دڵسۆزی زمانی کوردیت کە مافی نووسین و ئاخافتن بەم زمانە هەر هی جەنابتە و باشترە منیش وەك 99999 ژنەکەیتر یا نەنووسم یا فارسی بنووسم نەکا سەر لە جەنابت بشێوێ!

پێشتر بە ناوی Pave ئیمەیلت بۆ کردم و هەمان رەخنەت بۆ نووسیم. وڵامم دایتەوە کە من لە سەر ئەو بڕوایەم کە «رابە» لەوێدا ناوە (هێشتاش نەچوە بچێ؛ لە خودی کاك ناسر دەپرسین؛ رابە چ ناو بێت، چ بە مانای راپەڕین، هیچ لە مەزنی ئەو پەیامە کەم ناکاتەوە کە ناسر بە گوێی ژنان دەگەیەنێ).

سەبارەت بە (سبك) بۆوەی دڵنیا نەبووم رەوشت هەمان بگەیەنێ بۆیە هەر خودی وشە فارسییەکەشم لای نووسی. تەنیا شتێك کە لە بەرێزتەوە فێر بووم ئەوە بوو کە سبك واتە شێواز سەبارەت بە خۆراك من پێم وایە خۆراك فارسییە بۆیە وشەی کوردی چێشتم بۆ داناوە. (موسیقی خوراك [غذاي] روح است) جا کە بنووسی مۆسیقا خۆراکی رۆحە، خۆ هەمان فارسییەکەت نووسیوەتەوە!

سەبارەت بە پێشگری دوکتۆر و هتد باشترە بزانی من بە شانازیەوە دوکتۆری زانستی تاقیگەم (لە ژیاننامەکەشم نووسیومە ئەگەر زەحمەتی سەیرێکت بە خۆت دابێ) و قەت نەموتوە دوکتۆری زمانی کوردیم. بۆ شانازی بە بڕوانامەکەم دەکەم؟ بۆوەی بە راستی رەنجم بۆ کێشاوە؛ شانازی بە بڕوانامەی دوکتۆرا و ماستەر و ئەندازیار و هتدی هەموو ژنانی کوردیشەوە دەکەم، بۆوەی هەتا ژنانی خوێندەوار و زانامان زۆرتربێ نەتەوەکەمان سەربەرزترە. تا ئێستا بەردەوام فارسەکان لە فیلمەکانیاندا ژنانی کوردیان نەخوێندەوار و نەزان نیشان داوە، بەڵام بە پێچەوانەوە نەتەوەی ئێمە خاوەنی ژنانی خوێندەوار و زانای زۆرە.

داخەکەم کە جەنابت وشەی «ئێمە» بە «من» دەخوێنیتەوە. لە کۆتایی بابەتەکەدا نووسیومە: ئێمە ڕێگای لەیلا قاسم و لەیلا زانا و ژنانی رزگاریخوازی دنیا درێژە پێ دەدەین. بزافی رزگاریخوازی نەتەوەیی ئێمە لە بزافی رزگاریخوازی ژنانمان جیاواز نیە.

کاك ڕێناس نووسیوتە ئەوەندەم متمانە بە خۆ هەیە کە خۆم دەبەمە پاڵ ژنە شۆڕشگێری کورد «لەیلا قاسمی نەمر» و فیز زلانە خۆم بە ئاڵا هەڵگری ئافرەتی کوردی رۆژهەڵات لە قەڵەم دەدەم. لەم بارەیەوە چەند سەرنجم هەیە:

1- لەم نووسینە 8 ڕەسمی ژنی تێدایە، یەکیان منم.

2- «ئێمە»، واتای «من» نیە.

3- بەڵێ متمانەم بە خۆم هەیە و هەموو ئەو ژنانەی کە لە ژێر دەسەڵاتی ئێران خەریکی خەباتین متمانەمان بە خۆمان هەیە. ئەگەر نەبوایە زەعیفەگەلی بەدبەختی ژێر زەبروزەنگ دەبووین کە نموونەیان زۆرە و چوار کەسی وەك تۆش لە سەر پێویستی هەستان و ڕاپەڕینی ئێمە دەینووسی و دڵی بۆ بێدەسەڵاتی و باوەڕ بە خۆنەبوونمان دەسووتا.

4- لەیلا قاسم گیانی بەخت نەکرد کە تاکە ژنی شۆڕشگێڕی کورد بمێنێتەوە. گرنگ ئەوەیە ژنانیتری کوردیش هەمان ڕێبازی ئەو هەڵبژێرن بەڵام بە یەك جیاوازییەوە، «لەیلا قاسمی زیندوو» بن.

5- بزاڤی ژنانی کورد بریتی لە یەك ژن نیە کە هەر ئەویش ئاڵا هەڵگر بێ. چاو بکەیتەوە ژنانی چالاکی کورد دەبینی کە هەرکامیان بەش بە حاڵی خۆیان خەریکی خەباتن. بە پێچەوانەی بزاڤە کلاسیکەکانەوە، بزاڤی ژنان ڕێبەرێکی دیاری کراوی نیە. نیگەران مەبە، پانتاکە بەربڵاوە و جێگای هەموو ژنان دەبێتەوە. گرنگ ئەوەیە ژنە کورد ڕاپەڕێ و نەیەوێ کۆیلە بێ.

6- ڕایەکیتر زەحمەتی خوێندنەوەی ئەو بابەتە بە خۆت بدە بەڵام بە بێ چاویلکەی پیاوسالاری.

7- سوپاس بۆ ڕەخنەکەت (ئەو بەشەی کە بە ڕاستی ڕەخنە بوو).